

SECUNDAIR ONDERWIJS

Onderwijsvorm: **TSO**

Graad: **derde graad**

Jaar: **derde leerjaar**

Studiegebied: **Toerisme**

Optie(s) **TOERISME EN RECREATIE**

Vak(ken):	AV Aardrijkskunde	2 lt/w
-----------	--------------------------	---------------

Vakkencode: **WW-o**

Leerplannummer: **2003/068**
(Vervangt 2002/354)

Nummer inspectie: **2003/57//1/H/SG/1/III7/ /D/**
(Vervangt 2002/246//1/H/SG/1/III7/ /D/)

INHOUD

Visie	2
Beginsituatie	2
Algemene doelstellingen	2
Leerplandoelstellingen / leerinhouden.....	4
Pedagogisch-didactische wenken en timing	10
Minimale materiële vereisten.....	12
Evaluatie	13
Bibliografie	13

VISIE

De visie van het leervak aardrijkskunde in dit specialisatiejaar profileert zich grotendeels als een visie van de aardrijkskunde van toerisme en recreatie. Dat houdt in dat een ruimtelijke benadering van de toeristische en recreatieve sector primeert en maximaal is afgestemd op het TV Toerisme.

Deze opleiding leidt op naar de verschillende segmenten van de toekomstige arbeidsomgeving: de reisbegeleiding, de lokale vertegenwoordiging en de animatie. Vandaar dat deze aardrijkskunde zich richt naar de doelgroepen, de reistrajecten en de bestemmingsgebieden. Het technisch leervak Toerisme neemt een centrale positie in bij de invulling van de opleidingsonderdelen. Omdat voor een modulaire structuur op basis van gevalstudies met concrete dossiers werd geopteerd, dient de concrete invulling van het leervak aardrijkskunde via vakgroepwerking afgestemd te zijn op deze initiële keuze. Hierdoor ontstaat een flexibel leerplan waarin een aantal evenwichten worden nagestreefd tussen:

- Recreatie en toerisme;
- Binnenlands, receptief en uitgaand toerisme;
- Natuurgebonden en man-made toerisme;
- Grootschalige gebieden (rondreizen) en kleinschalige bestemmingen (sites).

Dat kan niet alleen door inzicht te verwerven in de specificiteit van de ruimtelijke aspecten van toerisme en recreatie, maar vooral door op basis van vakspecifieke en transferabele competenties verantwoorde attitudes te ontwikkelen ten aanzien van toeristisch-recreatieve ruimten en de ontplooiing van de doelgroepen. Omdat een aansluiting met de gevalstudies die in het vak Toerisme aan bod komen beoogd wordt, is dit leerplan casusgeoriënteerd.

BEGINSITUATIE

Er mag verondersteld worden dat de leerlingen die in het derde jaar instromen voorafgaand in de tweede graad geografische regio's bestudeerd hebben en in de derde graad via *capita selecta* op wereldvlak inzicht verworven hebben in de complexiteit van de wereld in het algemeen en in de toeristische aardrijkskunde in het bijzonder. Remediëring van eventuele basistekorten qua toeristisch-geografische basiskennis dient zo snel mogelijk gedetecteerd en opgevangen te worden via geëigende middelen en technieken.

Veralgemeend dienen de leerlingen volgende basisinzichten en –vaardigheden te bezitten:

- leerlingen kunnen een wegenkaart en een stadsplan lezen;
- leerlingen kunnen een blinde kaart vervolledigen met behulp van een atlas;
- leerlingen noemen natuurlijke domeinen op die de attractiviteit van een gebied beïnvloeden;
- leerlingen brengen cultuurhistorische en socio-economische elementen in een gebied in verband met de attractiviteit van een regio;
- leerlingen kunnen kaarten, streekbeschrijvingen, data en grafische voorstellingen ruimtelijk bespreken;
- leerlingen ervaren andere leefmilieus en samenlevingen als verrijkend voor de eigen ontwikkeling.

ALGEMENE DOELSTELLINGEN

De leerlingen hebben in de beide voorafgaande jaren van de derde graad voldaan aan de eindtermen van de basisvorming en ook aan een belangrijk aantal algemene doelstellingen beantwoord die de toeristische aardrijkskunde schragen. Indien de leerlingen onvoldoende topografische basiskennis bezitten, dient meer aandacht geschonken te worden aan een basismodule *Toeristisch-topografische basiskennis*.

In dit specialisatiejaar kan de leraar aardrijkskunde zich dan ook beperken tot de operationalisering van een aantal algemene doelstellingen eigen aan de opleiding door concreet rekening te houden met de selectie van gevalstudies en dossiers in het leervak Toerisme:

- leerlingen kunnen de belangrijkste bestemmingsgebieden van Belgische vakantiegangers in binnen- en buitenland lokaliseren en kennen de aangewezen routes daarheen;
- leerlingen kunnen de toeristische en recreatieve attractiviteit van bestemmingsgebieden en sites verklaren;
- leerlingen kunnen informatiebronnen benutten om aangepast in te spelen op de mogelijkheden qua toerisme en recreatie van geselecteerde bestemmingen;
- leerlingen beheersen de nodige vaardigheden om terreinobservatie, beschrijvings- en syntheses technieken uit te voeren en aldus een doelgroep adequaat te begeleiden in een toeristisch gebied;
- leerlingen kunnen de eigenheid van een regio inschatten in functie van de ondersteuning van en dienstverlening aan bezoekende toeristen en recreanten;
- leerlingen respecteren de eigenheid van doelgroepen, de ecologische draagkracht van een gebied en economische mogelijkheden om een ruimtelijke activiteit aan te bieden

De volgorde waarin deze doelstellingen gerealiseerd worden, is afgestemd op de indeling van de cursus Toerisme. Indien b.v. mediterrane bestemmingen reeds in een eerste cluster aan bod komen, dient ook de basistopografie van deze bestemmingen primordiaal gezien te worden.

LEERPLANDOELSTELLINGEN / LEERINHOUDEN

3de jaar: 2 lestijden/week

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN <i>(Uitbreidingsdoelstellingen zijn cursief afgedrukt)</i>	LEERINHOUDEN <i>(Uitbreidingsinhouden zijn cursief afgedrukt)</i>
	<p>1</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen op blinde kaarten een lijst van belangrijke toeristische steden, gebieden, rivieren, gebergten en eilanden lokaliseren op een passende manier • kunnen minder bekende toeristische plaatsen en gebieden op een gerichte manier opzoeken • <i>kunnen in functie van een toeristisch-recreatieve typering toeristische sites volgens hun onderling belang gepast aanduiden op een kaart met legende</i> 	<p>1 Toeristisch-topografische basiskennis</p> <p>1.1 Beneluxlanden</p> <ul style="list-style-type: none"> • toeristische steden met een cultuurhistorisch aanbod van betekenis (b.v. Brugge, Gent, ..., Oudenaarde, Diest, ..., Amsterdam, Alkmaar, Aalsmeer, ..., Luxemburg, Echternach) • toeristisch-recreatieve zones (b.v. Vlaamse Kust, Walcheren, Vlaamse Ardennen, Zwalmstreek, Hoge Venen, Gaume, Müllertal, Veluwe) • recreatie- en themaparken (b.v. Keukenhof, Planckendaal, Bokrijk) • <i>specifieke plaatsen of gebieden in de Beneluxlanden in het kader van vakoverschrijdend overleg</i> <p>1.2 Europese bestemmingen</p> <ul style="list-style-type: none"> • mediterrane vakantiezones (b.v. Costa Brava, Languedoc-Roussillon, Riviera di Levante) • mediterrane topsites en eilanden (b.v. Benidorm, Balearen, Dzerba, Antalya, Cycladen) • alpenskistations (b.v. Mégève, St. Moritz, Cortina d'Ampezzo) • middelgebergten en kuuroorden (b.v. Vogezen, Harz, Baden-Baden). • culturele grootsteden (b.v. Londen, Wenen, Venetië, St. Petersburg) • <i>specifieke Europese bestemmingen in het kader van vakoverschrijdend overleg</i> <p>1.3 Toeristische wereldzones</p> <ul style="list-style-type: none"> • toeristische rondreislanden en exotische bestemmingen (b.v. Thailand, China, Peru, Antillen, Namibië, Kenya)

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen <i>(Uitbreidingsdoelstellingen zijn cursief afgedrukt)</i>	LEERINHOUDEN <i>(Uitbreidingsinhouden zijn cursief afgedrukt)</i>
		<ul style="list-style-type: none"> toeristische eilanden(groepen) (b.v. Canarische Eilanden, Caraïben, Seychellen, Bahama's, Bali) <i>specifieke toeristische gebieden in het kader van vakoverschrijdend overleg</i>
	<p>2</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>kunnen van ieder van de componenten op een model met vraag-, overbruggings- en aanbodmilieu concrete voorbeelden opnoemen</i> kunnen statistieken opzoeken en verwerken <i>in tekst en grafische voorstellingen</i> kunnen de toeristisch-recreatieve verzuchtingen van een verstedelijkt levende bevolking in een gematigd klimaat typeren met behulp van specifieke data kunnen de leefomstandigheden van een Belgische plattelandsbevolking in verband brengen met de aanwezigheid van een toeristisch-recreatief verwachtingspatroon aan de hand van concrete voorbeelden <p>3</p> <ul style="list-style-type: none"> kunnen op basis van kaartmateriaal en statistische gegevens de overbrugging vanuit Belgische plaatsen naar toeristisch-recreatieve bestemmingen verklaren kunnen de aard van de routes verklaren door rekening te houden met het verwachtingspatroon t.a.v. het overbruggingsmilieu en de tijdsbesteding van de doelgroep <i>kunnen de specificiteit van eerder uitzonderlijke routes in verband brengen met de aard van de route en de verwachting van de reizigers</i> 	<p>2 Ruimtelijke benadering van toerisme en recreatie</p> <p>2.1 Het herkomstmilieu (België)</p> <p>Typering van de samenleving van de doelgroepen (b.v. demografisch, qua bewoning, economisch, cultureel):</p> <ul style="list-style-type: none"> een (groot)stedelijk milieu een landelijk milieu <p>a.h.v. concrete gevalstudies (b.v. de schoolgemeente, een stad in de provincie, het Brussels Gewest)</p> <p>2.2 Toeristisch-recreatieve routes</p> <p>Typering van het belang van de verschillende mogelijkheden om zich te verplaatsen naar recreatiegebieden en toeristische zones in binnen- en buitenland:</p> <ul style="list-style-type: none"> wegen naar de zon (b.v. charters, autowegen) specifieke bestemmingen (b.v. lijnvluchten, cruises, skitreinen) aanbevolen trajecten (b.v. trajecten autocarreizen, rondvaarten, auto-, fiets- en wandelroutes) <p>a.h.v. concrete gevalstudies (b.v. vliegroutes naar het Middellands Zeegebied, bereikbaarheid van cruisehavens, afwisseling en hoofdkenmerken van recreatieve routes)</p>

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen <i>(Uitbreidingsdoelstellingen zijn cursief afgedrukt)</i>	LEERINHouden <i>(Uitbreidingsinhouden zijn cursief afgedrukt)</i>
	<p>4</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen het fysisch-geografisch aanbod van sites of gebieden typeren aan de hand van concrete voorbeelden • kunnen het cultuurhistorisch aanbod van een plaats of regio opzoeken in diverse informatiebronnen • kunnen het economisch aanbod van een regio accentueren door cijfermateriaal en de actualiteit te betrekken i.v.m. een concrete situatie • kunnen de actualiteit kritisch benaderen i.v.m. een onthaalfunctie van een regio • <i>kunnen voorbeelden geven van een evenwichtige samenhang tussen diverse attractiviteitsfactoren voor een bestemming</i> • <i>Zelfstandig of in groep het recreatief aanbod in een toeristische regio kritisch bespreken</i> 	<p>2.3 Toeristisch-recreatieve streken</p> <p>Typering van de complexiteit van het aanbod van en toeristisch-recreatieve regio en site d.m.v. inbreng van:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het fysisch-geografisch aanbod (b.v. geologie, reliëf, klimaat, fauna en flora) • het cultuurhistorisch aanbod (b.v. landschap, stedelijk patrimonium, streekeigen gastronomie) • het economisch aanbod (b.v. welvaart, voorzieningen en dienstverlening) • het geopolitiek aanbod (b.v. vrede, stabiliteit, monetaire aspecten) <p>a.h.v. concrete gevalstudies (b.v. costa met centra en hinterland, wijnstreek, natuurparken)</p>
	<p>5</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen op basis van natuurlandschappelijke kenmerken en de toegankelijkheid van een gebied een passend natuurtraject uitlijnen • kunnen elementen van weer en klimaat opzoeken en interpreteren voor een concreet gebied in het kader van een geschikt tijdspad en traject • <i>houden rekening met ecologische waarden bij het uitstippelen van natuurtrajecten</i> 	<p>3 Toeristisch-geografische aspecten van de reisbegeleiding</p> <p>3.1 Natuurtrajecten</p> <ul style="list-style-type: none"> • natuurlandschappelijke hoofdkenmerken met toeristische waardering en hinder (b.v. karst, vulkanisme, rivierwerking, hellingen) • klimatologische en meteorologische typering van een toeristisch traject (b.v. seizoenskenmerken, bestendigheid van het weer) • <i>ecologische aspecten (b.v. kenmerken van fauna en flora, milieuproblemen)</i> <p>a.h.v. concrete gevalstudies (b.v. autocartrajecten, rondvaarten, begeleide wandeltochten)</p>

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen <i>(Uitbreidingsdoelstellingen zijn cursief afgedrukt)</i>	LEERINHouden <i>(Uitbreidingsinhouden zijn cursief afgedrukt)</i>
	<p>6</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen gegevens opzoeken en verwerken tot een autocartraject naar een belangrijke culturele stad • kunnen terreingegevens op hun waarde taxeren voor de opmaak van een tijdpad en inhoudelijk scenario voor een begeleide stadstocht • <i>kunnen ruimtelijk relevante informatie van sites en gebieden langs toeristische routes opzoeken en presenteren</i> <p>7</p> <ul style="list-style-type: none"> • betrekken landschapsvormende factoren en hun evolutie bij het tot stand brengen van een culturele routebeschrijving • kunnen concrete voorbeelden vinden van mogelijkheden en moeilijkheden eigen aan een gebied om er een rondreis te organiseren • kunnen diverse bronnen hanteren om het cultureel patrimonium van een gebied kritisch te bespreken 	<p>3.2 Citytrips</p> <ul style="list-style-type: none"> • typering van de verschillende (groot)stedelijke functies (b.v. politiek centrum, economische betekenis, culturele attractiviteit) • terreingegevens (b.v. planning van de heen- en terugreis, bereikbaarheid, site en situatie, stedelijk patroon) • stadsrondleidingen (b.v. wijktyping, uitzichtspunten, ruimtelijke ordening) <p>a.h.v. concrete voorbeelden van verschillende stadstypes (b.v. een megalopolis, toeristische stad, centrum van artisanale activiteit)</p> <p>3.3 Culturele rondreizen</p> <ul style="list-style-type: none"> • landschapsecologie van een regio (b.v. substraat, klimaat en mens als landschapsvormende factoren, evolutie en dynamiek van landschappen, invloed van toerisme en recreatie op landschappen) • organisatiestructuur van een regio (b.v. hiërarchie van steden, mobiliteit en verkeersontsluiting, verstedelijking) • cultureel patrimonium (b.v. agrarisch erfgoed, bewoningsvormen, industrieel erfgoed) <p>a.h.v. concrete voorbeelden van rondreizen (b.v. kastelentocht, riviercruise, tuinreis)</p>
	<p>8</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen van een tweetal toeristische kustgebieden of eilanden de natuurcomponenten en socio-economische gegevens in relatie brengen met de attractiviteit, de doelgroepen en de bereikbaarheid • kunnen uit studie van kaart-, cijfer- en tekstmateriaal een kritische houding ontwikkelen t.a.v. het toeristisch en recreatief aanbod in een aantal kustzones en eilanden • kunnen de relaties tussen duurzame ontwikkeling en massatoerisme in bestemmingen van strandtoerisme met voorbeelden aantonen 	<p>4 Lokale vertegenwoordiging in een regio of stad</p> <p>4.1 Een toeristische kustzone of eiland</p> <ul style="list-style-type: none"> • de ligging en bereikbaarheid • de natuurlijke factoren en ecologische situatie • de man-made aspecten • de recreatieve voorzieningen en toeristische infrastructuur • de herkomst van de bezoekers <p>a.h.v. een exemplarische studie van minimaal twee toeristische kust- of eilandgebieden met o.m. strandtoerisme (b.v. Canarische Eilanden, een Spaanse costa, Sri Lanka)</p>

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen <i>(Uitbreidingsdoelstellingen zijn cursief afgedrukt)</i>	LEERINHouden <i>(Uitbreidingsinhouden zijn cursief afgedrukt)</i>
	<p>9</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen van een tweetal toeristische berggebieden de natuurcomponenten in relatie brengen met de seizoensgebonden attractiviteit, de infrastructuur, de doelgroepen en de bereikbaarheid • kunnen uit studie van kaart-, cijfer- en tekstmateriaal een kritische houding ontwikkelen t.a.v. het toeristisch en recreatief aanbod in een aantal berggebieden en wintersportcentra • kunnen de relaties tussen duurzame ontwikkeling en massatoerisme in wintersportcentra met voorbeelden aantonen <p>10</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen van een tweetal toeristische grootsteden de attractiviteit en uitstraling in relatie brengen met de afstemming op de doelgroepen en de bereikbaarheid • kunnen uit studie van kaart-, cijfer- en tekstmateriaal een kritische houding ontwikkelen t.a.v. het toeristisch en recreatief aanbod in een tweetal toeristische grootsteden 	<p>4.2 Een toeristische gebergtestreek</p> <ul style="list-style-type: none"> • de ligging en bereikbaarheid • de natuurlijke factoren en ecologische situatie • de man-made aspecten • de recreatieve voorzieningen en toeristische infrastructuur • de herkomst van de bezoekers <p>a.h.v. een exemplarische studie van minimaal twee toeristische berggebieden met o.m. wintersportcentra (bv. de Alpen, de Vogezen, Rocky Mountains)</p> <p>4.3 Een toeristische grootstad</p> <ul style="list-style-type: none"> • de ligging en bereikbaarheid • het toeristisch aanbod • de recreatieve voorzieningen en toeristische infrastructuur • de herkomst van de bezoekers <p>a.h.v. een exemplarische studie van minimaal twee toeristische grootsteden (b.v. de Parijs, New York, Hongkong)</p>
	<p>11</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnen elementen van weer en klimaat, terrein en infrastructuur benutten op gepaste animatievormen voor te stellen in een viertal concrete situaties of gebieden • <i>kunnen zelfstandig of in groep een dossier uitwerken waarin de typische natuurlijke en socio-economische kenmerken van een gebied in verband worden gebracht met de belangstelling van de doelgroepen, de prijsvorming en de globale attractiviteit</i> 	<p>5 Animatie in toeristische gebieden</p> <p>5.1 Buitenactiviteiten</p> <ul style="list-style-type: none"> • klimatologische en meteorologische typering van toeristische gebieden • terreinomstandigheden • typering van de regionaal-economische infrastructuur en dienstverlening <p>a.h.v. een viertal concrete voorbeelden van regio's en sites waarbinnen sport- en spelevenementen en excursies kunnen georganiseerd worden (b.v. Vlaamse Ardennen, Eifel, Cappadocië, Nationale Parken in West-USA)</p>

Decr. nr.	LEERPLANDOELSTELLINGEN De leerlingen <i>(Uitbreidingsdoelstellingen zijn cursief afgedrukt)</i>	LEERINHouden <i>(Uitbreidingsinhouden zijn cursief afgedrukt)</i>
	12 <ul style="list-style-type: none"> • kunnen animatievormen voorstellen en uitwerken die rekening houden met geografische variabelen in een viertal concrete situaties en plaatsen • kunnen zelfstandig of in groep een dossier uitwerken waarin de typische natuurlijke en socio-economische kenmerken van een specifieke site of domein in verband worden gebracht met de belangstelling van de doelgroepen, de prijsvorming en de globale attractiviteit 	5.2 All weather-situaties (b.v. in vakantieclubverband) <ul style="list-style-type: none"> • klimatologische en meteorologische typering van toeristische gebieden • cultuurpatrimonium • typering van de regionaal-economische infrastructuur en dienstverlening a.h.v. een viertal concrete voorbeelden van toeristisch-recreatieve omstandigheden waarbinnen sport- en spelevenementen en excursies kunnen georganiseerd worden (b.v. clubs in mediterraan of sub-tropisch gebied, cultuurmetropolen, Olympische stad)

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN EN TIMING

ALGEMENE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

- Gezien de noodzakelijke afstemming van dit leerplan op het leerplan TV Toerisme en de aansluiting op gemeenschappelijk door de vakwerkgroep ontwikkelde gevalstudies, is dit leerplan een **open leerplan**. Hierdoor kan het hoofd geboden worden aan de sterke trendgevoeligheid van de onderscheiden bedrijfssectoren waarop de opleiding kan afgestemd zijn.
- Hoewel geen enkel hoofdstuk in zijn geheel moet afgewerkt worden, maar mag opgesplitst worden over verschillende periodes in de loop van het schooljaar, geldt dat vooral voor het eerste hoofdstuk. Als de nood aan topografische basiskennis voor een specifiek dossier wordt vastgesteld, kan hieraan op dat ogenblik worden gewerkt. Een voorraad met blinde kaartjes blijft beschikbaar om via zelfstandig werk vervolledigd te worden
- Voor een adequate ondersteuning van de lessen is een gevarieerd cartografisch instrumentarium nodig: schoolatlassen, toeristische kaarten, wandkaarten, topografische kaarten, wandelkaarten, plattegronden, blinde kaarten, enz. Het aanleren van goede lokalisatietechnieken vereist oefening. Het werken met een aantal referentiekaarten, schematische en blinde kaarten die in de werkcurriculum zijn opgenomen, kan ondersteund worden door gebruik te maken van identiek qua vormgeving ontwikkelde kaarten op transparant. Lijsten met geografische plaatsnamen (b.v. steden, toeristische en andere regio's, rivieren, reliëfstreken, enz.) fungeren als uitgangspuntkennis. Degelijke achtergrondkennis van geografische, economische en politieke omstandigheden van belangrijke toeristische milieus is van belang voor de werking binnen een lokaal agentschap.
- De algemene actualiteit, toeristische trends, het beschikbaar zijn van concrete leermiddelen, de voorkennis van leerlingen, de relatie tot extra-murosactiviteiten, stage en geïntegreerde proeven en de ontwikkeling van een methodologische lijn doorheen het jaarplan, spelen een rol bij de keuze van de thema's. Zo wordt aanbevolen dat bij een eerste regio een aantal elementen van algemene aardrijkskunde worden hernomen in een regionaal kader (b.v. geografische lokalisatie, typering en elementaire verklaring van het reliëf op basis van een aantal specifieke vormen, typering van het klimaat en natuurlijke plantengroei, bevolkingskarakteristieken, algemene economische structuur, enz.). Een afwisseling van leer- en werkmethodes is aangewezen, zodat de ontwikkelde werkstructuren of syllabus dient flexibel te zijn. Een bewuste systematische afwisseling van de didactische processen bevordert de motivatie van de leerlingen. Wordt in een eerste cyclus regio's een systematische behandeling eerder geleid aangevat, dan is het verantwoord van naar een steeds grotere inbreng van de leerlingen te streven.
- Uitgaan van een concrete gevalstudie verduidelijkt eventuele begripsvorming. Het verdient aanbeveling **leervakoverschrijdende afspraken** te maken zodat enerzijds zo weinig mogelijk overlappings ontstaan en anderzijds de multidisciplinaire inbreng versterkend werkt. Vooral binnen de Benelux-landen zou een gemeenschappelijk extra-murosplan kunnen gehanteerd worden dat spoort met een gemeenschappelijke studie van dossiers (zie leervak Toerisme).
- Het gebruik van ICT-technieken, reisgidsen, internetinformatie kan klassikaal, in groepsverband of individueel gerealiseerd worden. Afstemming van de voorbeelden op de dossiers die in het leervak Toerisme bestudeerd worden, is aangewezen.
- Een differentiatie van gekozen gebieden kan passen in een doelgericht kader van ruimtelijke spreiding of van ruimtelijke concentratie. Dit houdt in dat zowel gebieden in ver van elkaar afgelegen delen van het continent als in b.v. eenzelfde land kunnen gekozen worden. Voor Europese gebieden kunnen videomateriaal, leesteksten, informatiemateriaal, enz. gekozen worden in overleg met de taalvakken. De specifieke gebiedskeuze is een typisch agendapunt voor vakgroepoverleg. De binding met andere leervakken hoort thuis in een jaarplan van de studierichting. De verdeling van de leerstof binnen het vak over het jaar hoort thuis in een vakjaarplan. Dit jaarplan kan bestaan uit de kolomstructuur van het leerplan waaraan beknopt de methodiek en het tijdpad zijn toegevoegd. Door systematisch de realisatie van de onderdelen te dateren in een bijkomende kolom, ontstaat een jaarvorderingsplan.

- Concretisatie in de praktijk kan uitmonden in het al dan niet in groepsverband vertolken van de opgezochte kennis en ontwikkelde communicatietechnieken. Naast de in relatie met onthaaltechnieken, animatietechnieken en reisleiding staande werkvormen, zijn voornamelijk gidsingstechnieken op het terrein aangewezen. Hierbij dient bewaakt te worden dat niet alleen het stadsgidsen aanbod komt, maar ook voldoende aandacht geschonken wordt aan gidsing in rurale en natuurlijke gebieden. Als begeleider van groepen spelen kennis en technieken omtrent trajectexcursies een grote rol, zonder dat het de bedoeling mag zijn dat de opleiding tot streekgids wordt beoogd

SPECIFIEKE PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
1	<ul style="list-style-type: none"> • Blinde kaarten kunnen afbakeningen (b.v. staatsgrenzen) en riviertracés bevatten. • Naast een schoolatlas per leerling beschikt men in het vaklokaal ook over algemene atlassen en controlekaarten (b.v. Toeristiek) met de aan te duiden toeristische gebieden, plaatsen, enz. • Klassikaal kan een blinde kaart ingevuld worden met hulp van gepast cartografisch bronnenmateriaal; aan de hand van dit voorbeeld kunnen andere streken, landen, enz. individueel zelfstandig of in groep ingevuld worden; controle is voorzien. • Leerlingen leren hoe zij een kaart kunnen memoriseren en hebben hiertoe de nodige oefenkaartjes ter beschikking. 	1 of 2 à 4 weken
2	<ul style="list-style-type: none"> • Statistische gegevens van een bevolking(sgroep) opzoeken, verwerken in grafische voorstellingen, interpreteren en in onderling verband brengen via individuele zelfstandige taken of groepswork. • Typering van het vakantiedrag uit een bestaande enquête in verband brengen met het socio-economisch profiel van een bevolking(sgroep). 	5 à 7 weken
3	<ul style="list-style-type: none"> • Exemplarische typering van minimaal twee toeristische auto-, fiets-of wandelroutes in België (bv. Vlaanderen Fietsroute, GR-pad) met aandacht voor de relatie met de doortrokken gebieden, het kaartmateriaal en de werftekst. • Onderzoek van bison fûté-kaarten en aankondiging van vakantieverkeersdrukte in de gespecialiseerde literatuur of dagbladpers. • Beschrijving van autocartrajecten met tijdschema's, aanduiding van stopplaatsen en beknopte site-beschrijvingen. • Groepswork bij het daadwerkelijk begeleiden van een autocartraject of rondleiding in een stad. 	
4	<ul style="list-style-type: none"> • Monografieën, video's en reisgidsen leveren kleurrijke basisinformatie. • Concretisering van de gekozen regio's gebeurt mede door het verwerken van data, persknipsels. • Leerlingen kunnen op basis van een goed voorbeeld en met concrete aanwijzingen qua werkmethode, tijdpad en rapporterings- of presentatiewijze een dossier samenstellen over een goed omschreven gebied. • Leerlingen stellen steekkaarten op met de voornaamste gegevens volgens vooraf afgesproken criteria. 	
5	<ul style="list-style-type: none"> • Bij ieder segment van de reisbegeleiding wordt gestreefd naar een ruimtelijke spreiding: Benelux, Europa en buiten Europa. • Documentaires, diverse kaarten en natuurgidsen raadplegen voor de opmaak van natuurtrajecten. • Juiste wetenschappelijke terminologie hanteren bij beschrijvingen van natuurfenomenen. • Toeristische en recreatieve druk inschatten op kwetsbare gebieden. • Klimatogrammen opzoeken op internet en vergelijken met meer bekende meteostations. 	5 à 7 weken

Nr.	Pedagogisch-didactische wenken	Timing
6	<ul style="list-style-type: none"> Op steekkaarten van steden ook rekening houden met bereikbaarheid, parkeermogelijkheden (autocars) en plattegrondkarakteristieken (stadsplannen). Beschrijving van route met tijdschema's, aanduiding van stopplaatsen en beknopte site-beschrijvingen. Syntheses van ruimtelijke uitingen van kunsthistorische aard. 	
7	<ul style="list-style-type: none"> Vertrekken van voorbeelden van landschapsecologische beschrijvingen. Kleine landschapselementen, (historisch) kaartmateriaal en heemkundige gegevens betrekken bij landschapsbeschrijvingen. Bestuurlijke en juridische organisatie van een regio typeren (b.v. websites raadplegen). Brochures van het aanbod aan culturele rondreizen kritisch bekijken vanuit geografisch standpunt. 	
8	<ul style="list-style-type: none"> Naast de gebruikelijke topografische basiskennis, dienen ook de ligging van luchthavens, overzetlijnen, grote vakantieverblijven, tunnels en bergpassen, skiliften, enz. gelokaliseerd te worden op blinde kaarten. 	5 à 7 weken
9	<ul style="list-style-type: none"> Thematische kaarten hanteren naargelang van de plaats of gebied. Gebruik van video's en documentaires. Analyseren van de toeristische statistieken (herkomst toeristen, evolutie overnachtingen). 	
10	<ul style="list-style-type: none"> Het steekkaartensysteem of databank blijft van toepassing. Toeristiek biedt inspiratie. Raadplegen websites voor evenementenprogramma. 	
11	<ul style="list-style-type: none"> Analyseren van klimatogrammen, kaartmateriaal, folders en reisgidsen. Relaties ontdekken tussen substraat en toeristische benutting van de topografie. Beschrijvingen hanteren van een specifiek aanbod. 	2 à 3 weken
12	<ul style="list-style-type: none"> Persknipsels gebruiken om de infrastructuur en dienstverlening in het gebied in te schatten. Groepswerk of een zelfstandig dossier samenstellen en ontwerp folder presenteren (vakoverschrijdend project). 	

MINIMALE MATERIELE VEREISTEN

De lessen aardrijkskunde in dit specialisatiejaar kunnen doorgaan in het vaklokaal aardrijkskunde, het vaklokaal toerisme, de mediatheek of het computerlokaal, naargelang van de specifieke behoeften van het lesonderwerp. Hiertoe dienen binnen de vakwerkgroep afspraken gemaakt te worden, ook al om de optimale functionele bezetting van de onderscheiden lokalen na te streven. Uiteraard kan in beperkte mate het uitwisselen van leermiddelen die tot de normale uitrusting van die vaklokalen horen, oplossing bieden.

Voor lessen aardrijkskunde van het toerisme en de recreatie zijn projectietoestellen, internetaansluiting, atlanten en ander kaartmateriaal noodzakelijk. Cd-rom's (b.v. elektronische atlanten, routeplanners, databanken) en videobanden zijn beschikbaar.

Indien wegens recente expansie of defect een school nog niet over één of meerdere noodzakelijk gemaakte leermiddelen beschikt, dient een aanvraag tot aankoop in de begroting opgenomen te zijn.

De uitrusting en inrichting van het geografielokaal moeten voldoen aan de technische voorschriften inzake de vigerende wetgeving: Codex, ARAB, AREI en Vlarem.

Bij het gebruik van toestellen, materiaal en materieel dient men reeds bij aankoop te letten op de specifieke normen. Duidelijke, Nederlandstalige handleidingen evenals een technisch dossier dienen aanwezig te zijn. Alle gebruikers dienen de werkinstructies en onderhoudsvoorschriften te kennen en correct te kunnen toepassen. De collectieve veiligheidsvoorzieningen mogen nooit gemanipuleerd worden. Daar waar de wetgeving het vereist, moeten de persoonlijke beschermingsmiddelen aanwezig zijn en gedragen worden.

EVALUATIE

Aangaande de **evaluatie** dient de leerkracht een differentiatie toe te passen die zowel rekening houdt met de vorderingen tijdens het dagelijks werk (de permanente evaluatie), de ontwikkelingen van de vaardigheden via de controle van taken, als met de resultaten van toetsen en proefwerken. Hierbij wordt beslist niet alleen gepeild naar de resultaten van inzichtelijk leren, maar tevens met creatieve aanleg en persoonlijkheidsontwikkeling rekening gehouden. Vraagstelling houdt vooral rekening met de praktijkgerichtheid via een variatie qua vraagvormen.

Aangaande de **geïntegreerde proef** kan de leerkracht aardrijkskunde een wezenlijke bijdrage laten leveren door de leerlingen. Indien de ruimtelijke bestemming een primordiale rol speelt, kan een promotor-schap zich opdringen. Toch dient het geheel te kaderen in een interdisciplinaire dimensie, gecoördineerd vanuit het leervak toerisme. Een duidelijke en open communicatie naar leerlingen en ouders is absoluut noodzakelijk en kadert in het opvolgen van de algemene reglementering en de schoolafspraken.

BIBLIOGRAFIE

1. Boeken en brochures

- A.S.L.K., 1987, Te kust en te kuur: badplaatsen en kuuroorden in België. 16de - 20ste eeuw, Brussel, 316 p.
- BAVOUX, J.J. & D. BAVOUX, 1998, Géographie humaine des littoraux maritimes, Coll. Synthèse, A. Collin, Paris, 96 p.
- BENEVOLO, L., 1995, The European City, Blackwell, Oxford, 256 p.
- BLOC-DURAFOUR, P., 1998, Les Villes dans le monde, A. Collin, Paris, 96 p.
- CAMBLIN, A., 1998, Les littoraux, Espaces de vie, IFM-dossiers, Paris, 368 p.
- DE GROOTE, P., MOLDEREZ, I., 1993, Ronde van België: toeristisch-geografische verkenning; deel 1: Kempen en Ardennen, Garant, Leuven, 231 p.
- DE GROOTE P., MOLDEREZ, I., 1993, Ronde van België: toeristisch-geografische verkenning; deel 2: Kust en achterland, Garant, Leuven, 231 p.
- DE KOK, H., HAEST, R., 1993, Gids van de Kempen, Brepols, Turnhout, 272 p.
- DUHAMEL, P., 1998, Le tourisme dans le monde, Coll. Prépas, série Géographie, A. Collin, Paris, 224 p.
- FABRIES-VERFAILLIE, M., 1998, L'Afrique du Nord et le Moyel-Orient dans le nouvel espace mondial, Coll. Major, PUF, Paris, 272 p.
- HARRISON, D. (ed.), 1992, Tourism and the Less Developed Countries, Belhaven Press, London,
- JANSEN-VERBEKE, 1990, Toerisme in de binnenstad van Brugge: een planologisch visie in: Nijmeegse Planologische cahiers nr. 35, Nijmegen, 115 + 19 p.
- KLEYN, V., Toeristisch Lexicon, Wolters- Noordhoff, 297 p.
- KLEYN, V., Reiskunde: algemene reiskennis, vervoer en verblijf, Wolters-Noordhoff, 501 p.
- LANQUAR, R., 1989, Le tourisme international, in: "Que sais-je?" nr. 1994, P.U.F. Paris, 128 p.
- LOZATO-GIOTART, 1990, Méditerranée et tourisme, Masson, Coll. Géographie, Paris, 215 p.
- MESPLIER, A., 1986, Le tourisme en France, Etude régionale, Bréal, 381 p.
- NAGLE, G., 2000, Tourism, Leisure and Recreation, Focus on Geography, Nelson Thornes, Cheltenham, 112 p.
- OOSTHOORN, R., 1993, Toerisme, milieu en duurzame ontwikkeling, Stichting Recreatie, 31 p.
- PASQUALINI, J.P. & JACQUOT, B., 1992, Tourismes en Europe, uitg. Dunod
- RYAN, C., 1993, Recreational Tourism, Routledge, London and New York, 227 p.

- SEPP, J.C., 1992, Nieuwe geographische Nederlandsche Reis- en zakatlas, Roba BV, Weesp.
- THEUNS, H.L., 1989, Toerisme in ontwikkelingslanden, Tilburg University Press, Tilburg,
- VAN HOUTS, D., 1989, Toerisme in de derde wereld in: Noord-Zuid-cahiers Jg. 14 nr. 3, Wereldwijd, Antwerpen, 47 p.
- VENEMA, M., 1987, Basiskennis Toerisme, uitg. Schoevers, Ryswyck, 232 p.
- VENEMA, M., 1990, Toeristisch woordenboek, Educaboek, Culemborg,
- VENEMA, M., 1991, Syllabus Toerisme deel 1 (+ handleiding), Educaboek, Culemborg, 240 p.
- VENEMA, M., 1991, Syllabus Toerisme deel 2 (+ handleiding), Educaboek, Culemborg, 208 p.
- VENEMA, M., 1990, Toeristische geografie Buitenland, Educaboek, Culemborg,
- VICTOR, M., SINKE, 1988, Informatiemap: "De Alpen ook onze zorg", H.M.G.A., Helmond.
- X, Informatiebrochure voor de logiesverstrekkende sector.
Vlaams Commissariaat-generaal voor Toerisme.
- YZEWIJN, D., DE BRABANDER, 1992, Toerisme, recreatie en economie: De provincie Antwerpen als voorbeeld, Garant, Leuven-Apeldoorn

2. Gidsen

2.1 Nederlandstalige gidsen

Agon Cultuurreisgidsen; Amsterdam

Allert Delange reisgidsen: Info, Voordelig

American Express reisgidsen; uitg. Het Spectrum, Utrecht

ANWB-gidsen: Grote gidsen, Autotours, Kleine reisgidsen; distributie: uitg. Lannoo, 8700 Tielt

Artemis reis- en cultuurgidsen, uitg. Brepols, Turnhout

Berlitz reisgidsen, Ed. Berlitz

Cantecleer reisgidsen: Kunst-, Natuur-, Steden-, uitg. De Bilt, Utrecht (distrib. België: uitg. Westland, Schoten)

De leukste hotelletjes: De keuze van kenners, uitg. Mignus, Baarn

Elmar: Reisgidsen, Reishandboek, Stedengidsen

Elseviers reisgidsen: Cultuurreisgidsen, FTS-gidsen

Geogids: Diriken, P., uitg. Georeto, Rozenstraat 1 3723 Korteseem

Gottmer reisgidsen: Dominicus reeks, Amerika/Canada, Compact- Reisgidsen, Stedenwijzers, Reisatlassen; uitg. Gottmer, Becht, NL 2060 AD Bloemendaal

Kosmos: Basisreisgidsen, Grote gidsen; Veen uitgeversgroep, Utrecht.

Lannoo: Reisgidsen, Streekgidsen, Autoboeken, Dicht-bij-huisgidsen, Trotter-gidsen voor de wereldreiziger), Tielt

Michelin: Logiesgidsen: rode gids voor hotels en restaurants, groene Camping-Caravan-gids voor Frankrijk

Michelin: Toeristische groene gidsen

"Neem nou...": uitgeverij Bruna, Utrecht

Nelles: Nelles Verlag, distr. Het Spectrum, Antwerpen

Odysee, uitg. Odysee, Amsterdam

Standaard Gidsen: Een stad komt tot leven in een boek; uitg. Standaard, Antwerpen

Sunflower Books, Wegwijzer voor...

Groene-wegen-gids, Test-aankoop, Hollandstraat 13, 1060 Brussel

Thomas Cook reisgidsen, Veen uitgeversgroep

2.2 Franstalige, Duitstalige en Engelstalige gidsen

Guide Arthaud; Parijs

Guide du Routard; uitg. Hachette, Parijs

Guides Bleus, uitg. Hachette, Parijs

Baedeker (Allianz Reiseführer, Allianz Taschenbücher)

Bild Atlas HB

Du Mont Reise-Taschenbücher, DuMont Buchverlag, Köln

HB Kunstführer

Merian

Polyglott (Der große Polyglott, Polyglott Reiseführer, Richtig Reisen

Frommer, A., New-York

Blue Guides

Fodor reisgidsen

Insight (Guides, Cityguides, Pockets) uitg. Van Cambium, Contact N.V. Antwerpen

Let's go

Lonely Planet

Nicholson's Guides

Penguin

Rough Guide

3. Tijdschriften en reeksen

Annals of Tourism Research, Pergamon journals, pergamon press LTD, Headington Hillhall, Oxford OX 3 OBW, Engeland

Convention, Meeting and Seminar Guide to Belgium, 1992, BECIB, Grasmarkt 61, 1000 Brussel

De Aardrijkskunde, Vereniging Leraars Aardrijkskunde, Geologisch Instituut, Postbus 88, 2540 Kontich

De Hoogvlieger, Mededelingsblad van de V.V.R., postbus 35, 8000 Brugge

Europa-berichten, Euregio tijdschrift van de E.G. Archimedesstraat 73, 1040 Brussel

Geografie, Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG), Transitorium II, Heidelberglaan 2, Utrecht (postbus 80123, 3508 TC Utrecht): Geo-Saison

KREQ, uitg. vakantiegenoegens v.z.w., Wetstraat 121, 1040 Brussel

Informatieblad van het TOERISME VLAANDEREN, Grasmarkt 61, 1000 Brussel

Toerisme 1991, Jaarverslagen, TOERISME VLAANDEREN, Grasmarkt 61, 1000 Brussel

Monumenten en landschappen (tweemaandelijks), Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, administratie van RO en leefmilieu, Belliardstraat 14-18, 1040 Brussel

National Geographic, National geographic society, post office, box 16480 NL-2500 AV Den Haag

Natuurpunt, Kon. St. Mariastraat 105, 1030 Brussel

Toerisme in cijfers, N.B.T. (Nederlands Bureau voor Toerisme), 1993, Leidschendam, 200 p. (jaarlijks uitgave)

Recreatie en Toerisme: vaktijdschrift voor recreatie, toerisme, natuur en milieu, Uitg. ARKO, Newtonbaan 1, NL-3430 VB Nieuwegein

Reiskrant, Wegwijzer v.z.w., Brugge (tweemaandelijks)

Transport en Toerisme, Federatie van de Belgische Autobus en Autocarondernemers, Motestraat 41, 8800 Roeselare

Travel express - Benelux, uitg. Traviscan bvba, Tervuursesteenweg 101, B-1820 Perk

Travel Trade Gazette, (TTG-Europe), Morgan Grampian House, Calderwood Street, U.K. Londen SE 18 69H Engeland

Trekker, Vlaamse jeugdherbergen, Van Stralenstraat 40, Antwerpen

Trendrapport Toerisme..., jaarlijkse uitgaven, N.R.I.T., Breda

Vlaanderen Vakantieland

Uit-magazine, VTB-VAB, St. Jacobsmarkt 45-47, 2000 Antwerpen

Vue Touristique

4. Statistieken

- Toerisme Vlaanderen, Grasmarkt 61, 1000 Brussel
- Westvlaams Economisch Studiebureau, Baron Ruzettelaan 33, 8320 Brugge
- Nationaal Instituut voor de Statistiek, Brussel/Antwerpen
- Commissie van de Europese Gemeenschap, Voorlichtingsbureau, Archimedestraat 73, 1040 Brussel
- Belsud uitgave OPT (Office de Promotion du Tourisme de la Communauté Française de Belgique), Joseph Stevensstraat 7, 1000 Brussel
- World Tourism Organisation (WTO), Capitan Haya 42, E-28020 Madrid